

اشاره:
بحران ۶ساله سوریه در حالی به ایستگاه‌های پایانی خود نزدیک می‌شود که ترکیب بازیگران و نوع مواجهه بابحران، در طول این مدت شاهد تغییراتی بوده‌است. علت این تغییرات و افت و خیزها را باید در شکست تروریست‌ها در عرصه‌های میدانی جست‌وجو کرد و البته حامیان این گروه‌هانیز از خیلی پیش امید خود را برای بر کناری «بشار اسد» بر یاد رفته‌ی می‌بینند. از این‌رو، سیر عقب نشینی کشورهای توطنه‌گر از برابو سوریه روز به روز در حال شدت گرفتن است.مطلب حاضر این موضوع را از جوانب مختلف به بررسی می‌نشیند و برای تغییر موضع هر کشوری، علت یا علت‌هایی را ذکر می‌کند.

سرویس خارجی عقب‌نشینی ترکیه
***
ترکیه را شاید بتوان یکی از کشورهای مهم در بحران سوریه دانست، چرا که این کشور به گذرگاهی برای اعزام عسکر تروریست و تجهیزات برای آنها تبدیل شده بود. «موفق ال‌ربیعی»، مشاور سابق امنیت ملی عراق و یکی از رهبران ائتلاف دولت قانون به ریاست «نوری مالکی»، نخست وزیر سابق عراق از چگونگی فروش نفت داعش توسط ترکیه پرده برداشت و گفت شیوه فروش نفت که توسط ترکیه انجام می‌شود یکی از منابع اصلی تامین مالی داعش است.الربیعی با انتشار بیانیه‌ای که توسط دفتر رسانه ای‌اش منتشر شده است، اعلام کرد: ترکیه از راه‌های مختلف از داعش حمایت می‌کند؛ یک راه این است که داعش به کمک تسهیلاتی که دولت آنکارا برای آن فراهم می‌کند نفت عراق و سوریه را در بازار سیاه ترکیه به بیش از نصف قیمت بازار یعنی در حدود ۲۰ دلار در هر بشکه به فروش می‌رساند.راه دیگر تسهیلات ویژه‌ای است که ترکیه برای داعش فراهم می‌کند تا بتواند به سادگی سرباز جدید جذب کند. به این ترتیب که فضایی امن برای داعش برای سربازگیری از میان مهاجران خارجی و عرب در داخل خاک ترکیه به وجود می‌آورد. رهبران داعشی در شهرهای ترکیه به ویژه استانبول دفاتری دایر کرده‌اند و در آن مکان‌ها دیدارهایی را با افراد داوطلب انجام می‌دهند و با کمک دولت ترکیه و سازمان امنیت این کشور نیروهای جدید را از مرز ترکیه با عراق به میوه و از مرز ترکیه با سوریه به رقه منتقل می‌کنند.

در همین رابطه پایگاه خبری آسیا نیوز گزارش داد خانواده «رجب طیب اردوغان» به ویژه بسیر او ارتباطات تنگاتنگی با داعش دارند. منابع روسی تصاویری را منتشر کرده‌اند که نشان می‌دهد «بلال رجب طیب اردوغان»، پسر اردوغان در دیدارهای مختلف، در کنار افرادی از داعش نشسته و با آنها جلسه داشته است. به گفته این منابع بلال اردوغان دلال نفتی داعش در بازار سیاه است و به این شبکه تروریستی کمک می‌کند که نفت خود به ویژه نفتی که در سوریه استخراج می‌کند را به فروش برساند. برخی از کارشناسان می‌گویند حمله جنگنده‌های اف-۱۶ ترکیه به جنگنده سوخو – ۲۴ روسیه در حقیقت تلاشی از سوی ترکیه بود که جلوی بمباران حامل‌های نفتی داعش به ترکیه توسط روسیه را بگیرد، چرا که روسیه به اطلاعاتی دست یافته بود که نشان می‌داد داعش از چه راه‌هایی نفت خود را به طرف‌های ترکی می‌رساند و قصد بمباران آنها را داشت. «خاتم «کلیا پیرو» نماینده پارلمان اروپا و عضو گروه دوستی پارلمان اروپا و ترکیه هم در مصاحبه با پایگاه خبری «یولیاگ» اظهار داشت: خرید نفت داعش توسط ترکیه موضوعی کاملاً جدی است؛ ارگان‌های اطلاعاتی ترکیه نقش محوری در طراحی و ایجاد سونامی مهاجرت از ارگان سوریه به اروپا داشته و عمل امنیت ملی اروپا را مخدوش کرده‌اند. «برت مک گورک» فرستاده ویژه رئیس‌جمهور آمریکا در ائتلاف به اصطلاح مبارزه با داعش نیز ضمن یادیده گرفتن حمایت‌های واشنگتن از تروریست‌ها در سوریه بار دیگر اذعان کرد ترکیه گذرگاه صدها تروریست به سوریه برای پیوستن به گروه‌های تروریستی بوده است.

در واقع تلاش ترکیه از حمایت از تروریست به این دلیل بود که «بشار اسده» از قدرت برکنار شود. اما شکست تروریست‌ها باعث شد که این امید به یاس تبدیل شود و دولت ترکیه اکنون در یک چرخش معنادار از خواست‌های اولیه خود در مورد سوریه عقب‌نشینی کرده است.نخستین عقب‌نشینی ترکیه در مورد افزایش حلب اتفاق افتاد؛ وزیر دفاع روسیه اعلام کرد که عملیات آزادی شهر حلب به دستور «ولادیمیر پوتین» و با هماهنگی ترکیه و ایران صورت گرفته است. سفر بسیار مهم سرلشکر «محمد باقری»، رئیس ستاک کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به ترکیه نیز نشان داد که آنکارا دچار تغییرات اساسی شده است. سرلشکر باقری در گزارش خود از سفر به ترکیه به موضوع سوریه

عربستان از زمان آغاز بحران سوریه در سال ۲۰۱۱ نقش پررنگی در حوادث این کشور ایفا کرده است. سعودی‌ها به محض شروع برخی اعتراضات مردمی در تعدادی از استان‌های سوریه به جای تلاش برای حل‌وفصل بحران ایجاد شده، خود به معرکه‌گردان اصلی تبدیل شدند و با حمایت‌های مالی و تسلیحاتی از مخالفان دولت دمشق، زمینه لازم برای آغاز یک جنگ داخلی در سوریه را فراهم کردند. طی بیش از شش سال و نیمه که از آغاز بحران سوریه می‌سوزی، حمایت‌های مالی و تسلیحاتی عربستان از گروه‌های تروریستی – تکفیری در این کشور قطع نشده و با حتی کاهش هم پیدا نکرده است؛ حمایت‌هایی که تحت عنوان فریبنده‌ای همچون «کمک به گروه‌های مسلح معتدل و یا میانه‌رو» به تکفیری‌ها ارائه شده‌اند. با این حال، مدتی است که زمینه‌های تغییرسیاست‌های عربستان در قبال بحران سوریه به گوش می‌رسد؛ زمزمه‌هایی که طی فریب به سه هفته گذشته در گذر زمان، تقویت نیز شده‌اند.
***

سازماندهی مجدد مخالفان

در روز ۳ آگوست سال جاری میلادی (۱۲ مرداد) بود که «عادل الجبیر» وزیر خارجه عربستان نشست مشترکی را با هیئت عالی معارضان سوریه به ریاست «ریاض حجاب» برگزار کرد. در ابتدا ارشد گونه استیباط می‌شد که نشست میان سران معارضان و اعضای ارشد معارضان سوریه همچون ده‌ها نشست طی سال‌های گذشته با هدف آماده‌گی جهت شرکت در مذاکرات سیاسی آینده در ژنو، برگزار شده است. اما اخیراً منتشر شده در رسانه‌ها نشان داد که موضوع مورد بحث در این جلسه مشاوره دیگری بوده است. پس از این نشست، ریاض حجاب در میان خبرنگاران حاضر شد و به سوالات آنان پاسخ داد. وی درخصوص محتوای نشست معارضان با وزیر خارجه سعودی گفت:

«الجبیر در این نشست بر لزوم اتخاذ یک رویکرد جدید و متناسب با واقعیت‌های میدانی در سوریه توسط مخالفان تأکید کرد.» وی در ادامه افزود: الجبیر همچنین خواستار بررسی ناسج منازعات میان مخالفان و نیروهای سوریه طی سال گذشته شد.

علاوه برآنچه که ذکر شد، عادل الجبیر همچنین در جلسه فوق خواستار سازماندهی مجدد معارضان سوریه و گسترده‌تر شدن دامنه مشارکت در این هیئت شده است. وزیر خارجه سعودی از معارضان خواسته تا اعضای هیئت‌های مخالفان سوریه در مسکو و قاهره را نیز به سمت خود جذب کنند تا بدین ترتیب، ساختار هیئت معارضان بازسازی شود. پس از انتشار این اخبار، وزارت خارجه سعودی با صدور بیانیه‌ای اعلام کرد که اظهارات الجبیر در نشست با معارضان، اشتباه تفسیر شده است و موضع ریاض در قبال بحران سوریه ثابت است. این درحالی است که سلسله رخدادهای بعدی نشان داد که عربستان در صدد تغییر سیاست‌های خود در قبال بحران سوریه است.

الجبیر: چاره‌اندیشی کنید

روز ۲۴ آگوست (۲ شهریور) یک مقام آگاه سعودی به خبرگزاری آمریکایی «نوسشیت‌دپرس» اعلام کرد که عادل الجبیر معارضان سوریه را خطاب قرار داده و به آنها گفته است: «هیئت ریاض» به فکر چاره باشدی و راهکار جدیدی را ارائه کند.» این مقام سعودی که نخواست نامش فاش شود، در ادامه می‌گوید: «اصلی‌ترین مسئله در سوریه ما نشان یا نماندن اسد است و بدون شک اتخاذ راهکار جدید نیز ناظر بر همین مسئله است.» انتشار چنین خبری در رسانه‌ها با توجه به جنگ‌های اخیر نشست بدون سه هفته پیش‌بینی میان الجبیر و معارضان سوریه، گمانه‌زنی‌ها پیرامون تصمیم ریاض برای تغییر در سیاست‌های

در پیچه‌ای به جهان
khareji@kayhan.ir

اعتراف حامیان تروریسم به دست برتر مقاومت در سرزمین شام

محمدرضا مرادی

کرده بود آماده است هر تهدیدی را در مرزهایش از بین ببرد گزارش داد که ارتش ترکیه در حال حاضر ۲۵ هزار نیروی نظامی در مرز خود با سوریه مستقر کرده است.

کوتاه آمدن عربستان

عربستان را نیز شاید بتوان تأثیرگذارترین کشور حامی تروریست‌ها در سوریه دانست. پشتیبانی مالی و اختصاص دادن دلارهای سعودی برای تهیه سلاح و قاچاق اسلحه به داخل سوریه، ارائه راه‌کارهای عملیاتی به سرکرده‌های برجسته در میان گروه‌های معارض دولت سوریه و مرتبط کردن آنها با رسانه‌های بین‌المللی و نیز ایجاد فشار رسانه‌ای از طریق رسانه‌های تحت مالکیت آن کشور همچون شبکه تلویزیونی العربیه و روزنامه‌های الحیات و الشرق الأوسط از جمله ابزار‌های به کار گرفته شده از سوی عربستان در مورد سوریه بوده‌اند. از سوی دیگر رژیم صهیونیستی و آمریکا همیشه برای اجرای طرح‌ها و توطئه‌ها علیه مقاومت نیازمند هم پیمانانی در داخل منطقه بوده‌اند. در این میان، عربستان تاکنون به خوبی در جهت تحقق اهداف آنها عمل نموده است. از آنجا که سیاست منزوی کردن و مهار حزب‌الله لبنان و تضعیف روابط میان ایران و سوریه خواسته اصلی مقامات رژیم صهیونیستی و امریکاست، تل آویو و واشنگتن از سیاست رژیم سعودی حمایت کرده و امکانات خود را در اختیار آل سعود قرار داده‌اند.

این موضوع را می‌توانیم در مقاله‌ای که در سالل ۲۰۰۷ میلادی به قلم «سیمور هرش» در روزنامه «نیویورک تایمز» منتشر شد؛ ملاحظه کنیم؛ در این سند آمده است که چگونه آمریکا، عربستان و اسرائیل همه منابع مالی و تسلیحاتی خود را برای از بین بردن نظام سوریه و ایران در اختیار تروریست‌ها قرار داده‌اند.

دولت سوریه نیز تأکید کرده است که شواهد و اسناد فراوانی دارد که نشان می‌دهد سعودی‌ها در کنار قطر و ترکیه، حمایت های مالی، لجستیکی و تسلیحاتی گسترده‌ای را از گروه های تروریست در سوریه به عمل می آورند. سوریه همواره به عنوان سدی در برابر زیاده‌خواهی‌های سعودی در جهان عرب ایستاده است. تقابل ایدئولوژیک و ژئوپلیتیک دو کشور، حوزه‌های نفوذ مشترک را به صورت عرصه‌ای برای رقابت فراهم کرده است. بحران کنونی سوریه فرصتی را نصیب سعودی‌ها کرده است تا به حذف یکی از مخالفین سرسخت خود یعنی «بشار اسد» در منطقه

سوریه معرفی کرد.

سعودی و سران معارضان سوری در قبال بحران سوریه به صورت عام و مسئله بقای بشار اسد در قدرت به صورت خاص، پرده برداشت. اما سوآلی که در این میان مطرح می‌شود، این است که چه چیزی موجب شده تا سیاست‌های ریاض پس از گذشت بیش از شش سال و نیم در قبال سوریه تغییر کند؟

توهم آل سعود

بدون شک خاندان سعودی اکنون به این مسئله پی برده‌اند که در سوریه دچار اشتباه حساباتی بسیار بزرگی شده‌اند. سعودی‌ها در ابتدا گمان می‌کردند که در مدت کوتاهی قادر به زیر کشیدن دولت دمشق هستند و می‌توانند از این طریق سیاست اصطلاحاً «ا یک تیر دو دوشان» را پیاده‌سازی کنند؛ از یک سوی، یکی از بازوان قدرتمند محور مقاومت را قطع کرده و موجبات گسترش نفوذشان در منطقه را افزایش دهند و از سوی دیگر، با نشان دادن عوامل خود بر کرسی قدرت در سوریه، منابع نفتی آن را به غارت ببرند. با تمام این‌ها، عربستان طی بیش از شش سال و نیم اخیر موفق به تحقق هیچیک از این اهداف نشده است. دولت دمشق همچنان با قدرت برآمده از آلت ماه به کار خود ادامه می‌دهد و دست متجاوزان نیز هنوز به منابع نفتی آن نرسیده است؛ هرچند که منابع نفتی در مناطق تحت تصرف تکفیری‌های داعش در سوریه نیز به دست ترکیه می‌رسد و نه عربستان. افزون براین، خوش‌رقمی سعودی‌ها برای صهیونیست‌ها در سوریه جهت تضعیف قدرت نیروهای مقاومت در این کشور هم پس از این سال‌ها به نتیجه نرسید تا ناگامی دیگری به پرورده ریاض در سوریه اضافه گردد.

دستاوردهای مقاومت

تروریست‌های تکفیری تحت‌الحمایه عربستان پس از ظهور در سوریه موفق شدند بر تعدادی نر چندان کم از مناطق استراتژیک در این کشور سیطره یابند. تکفیری‌ها حتی با بکارگیری شگردهای خاص خود از طریق قتل و کشتار و همچنین ایجاد موجی از ترس و وحشت در صفوف غیرنظامیان، حتی توانستند برای چند سال کنترل برخی مناطق راهبردی سوریه را نیز در دست داشته باشند. همین مسئله موجب شد تا سعودی‌ها و هم‌پیمانان آنها کار دولت سوریه را به ظاهر تمام شده فرض کنند اما ورود متحنان دمشق یعنی حزب‌الله و جمهوری اسلامی ایران به کارزار سوریه همه چیز را به کلی دگرگون ساخت. پس از آن بود که نیروهای مقاومت دستاوردهای مهم و راهبردی در عرصه میدانی را یکی پس از دیگری محقق ساختند؛ از آزادی «القصر» گرفته تا شکست محاصره شهرک‌های شیعه‌نشین «نبل» و «الژهره»، کار تاجایی پیش رفت که در ۱۲ دسامبر سال ۲۰۱۶ شهر حلب به طور کامل به کنترل نیروهای مقاومت درآمد. پیش از آن آغاز نبرد بزرگ حلب، از این نبرد به عنوان «آل‌معارک» یاد می‌شد.
مورد حمایت عربستان در عراق نیز موجب شده تا ریاض همچون در سوریه، به تجدیدنظر در سیاست‌هایش در قبال این کشور مبادرت ورزد. در همین ارتباط، روز ۱۰ آگوست سال جاری میلادی «محمد بن سلمان» ولیعهد سعودی اعلام کرد که ریاض به دنبال گسترش صلح پیروزی در برابر نیروهای سوری در صورت ادامه کمک به معارضان و تروریست‌ها ناامید ساخته است.

نادیده گرفته شدن ریاض

مدتی است که توافق مناطق گه‌گه‌ش تنش در سوریه با نقشی‌آفرینی روسیه و آمریکا به مرحله اجرایی درآمده است. اکنون در مناطق واقع

صفحه ۸
پنج‌شنبه ۹ شهریور ۱۳۹۶
۹ دیچه‌خ ۱۴۳۸ – شماره ۲۱۷۱۱

اوضاع حلب تشکیل شده بود، گفت: امروز قطر پرچمدار حمایت از گروه‌های تروریستی در سوریه است. قطر در کنار دیگر کشورها تلاش زیادی برای برکناری بشار اسد انجام داد اما این تلاش‌ها با شکست مواجه شده و کشورهای ضدسوری به تدریج در حال عقب‌نشینی هستند. در این ارتباط شبکه الجزیره قطر نیز عقب‌نشینی محسوسی داشته است. با توجه به این واقعیات است که رئیس‌جمهور سوریه در همایش سالانه وزارت خارجه سوریه اعلام کرده بود که طرح غرب علیه کشورش شکست خورده است. البته وی این را نیز گفت که این به معنای پیروزی کامل دمشق نیست، هر چند نشانه‌های پیروزی دیده می‌شود.

شبکه خبری الجزیره قطر (شبکه الجزیره مباشر) این سخنرانی را به صورت مستقیم پوشش داد؛ امری که در خلال بحران سوریه به این شکل سابقه نداشته‌است. حتی مسئله مهم‌تر اقدام شبکه الجزیره در ذکر عنوان صحیح برای بشار اسد بود. الجزیره پس از گذشت قریب به هفت سال از بحران سوریه، زیرنویس کرد: «بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه». این شبکه طی سال‌های گذشته که جنگ در سوریه جریان داشت، بشار اسد را «نیرس‌رژیم» می‌نامید و تروریست‌ها و شورشیان مسلح را «انقلابیون» می‌خواند. پایگاه خبری «الحدث» سوریه حتی گزارش داده بود که الجزیره طی سال‌های گذشته قرق‌های نجومی را برای «جعل تصاویر ویدئویی» هزینه کرده بود، تا قتل و نابودی و غارت مردم توسط تروریست‌ها را در راستای «اقدامات انقلابی» جلوه دهد.

چرخش اردن

اردن هم در جمع کشورهای توطنه‌گر قرار داشت، اما هیچ‌گاه حمایت از تروریست‌ها در سوریه را علنی نکرد. در شرایط کنونی نیز که داعش به روزهای پایانی خود نزدیک شده، دولت اردن جانب دمشق را گرفته و حمایت‌های خود از سسوریه را افزایش داده است. «محمد المؤمنی»، وزیر مشاور در امور رسانه و سخنگوی دولت اردن اعلام کرده که روابط «ما با برادرانمان در سوریه قابلیت آن را دارد که در منحنی مثبت قرار گیرد.» سخنگوی دولت اردن حتی گفته: زمانی که اتحادیه عرب تصمیم به تعطیلی سفارتخانه‌های سوریه را گرفت ما درخواست کردیم که اردن را از این قضیه مستثنی کنند و این به دلیل روابط ویژه ما با سوریه بوده و اکنون نیز سفارت اردن در دمشق در حال فعالیت است. سخنگوی دولت اردن همچنین ابراز امیدواری کرده که گذرگاه‌های مرزی اردن با سوریه بازگشایی شده و روابط دو کشور به قبل از بحران بازگردد. وی تأکید کرده ثبات در جنوب سوریه زمینه را برای بازگشایی گذرگاه‌های دو کشور مهیا می‌سازد. وزارت خارجه اردن سال ۲۰۱۴ اخراج «بهبخت سلیمان» سفیر سوریه در امان را به دلیل آنچه «اهدات‌مکرر به دولت و شخصیت‌های اردنی و دخالت در امور داخلی اردن» خواند اعلام کرده بود.

پایان سخن

با بررسی شرایط کنونی در مورد سوریه می‌توان به این نتیجه رسید که تقریباً همه کشورها در مورد پیروزی بشار اسد بر تروریست‌ها متفق‌القول هستند. حتی آمریکا نیز اخیراً حمایت‌های خود از مخالفان

عادل الجبیر وزیر خارجه عربستان اخیرا به مخالفان سوریه اعلام کرد که به دنبال برکناری بشار اسد از قدرت نباشند.

تحت حمایتش را کاهش داد. بنابر آنچه که در این مورد ذکر شد باید توجه داشت که بشار اسد در حالی که در سوریه تغییر موضع خود هستند. در عرصه نظامی و حمایت از تروریست‌ها نتوانسته‌اند به اهداف خود برسند سعی خواهند کرد که با عقب‌نشینی در برابر سوریه، در شرایط جدید سیاسی نیز برای خود جا باز کنند.

دیگر عواملی محسوب می‌شود که ریاض را وادار به چرخش موضع در برخی سیاست‌های منطقه‌ای خود کرده است. عربستان انتظار مقاومت جانانه ارتش و کمیته‌های مردمی یمن در برابر حملات تجاوزکارانه خود به این کشور از زمین، آسمان و هوا را نداشت. سعودی‌ها در حمله به

یمن از تحقق اهداف خود یعنی بازگرداندن «عبد ربه منصوره‌ادی» رئیس‌جمهوری مستعفی یمن به کرسی قدرت و همچنین تسلط بر مناطق استراتژیک این کشور ناامد ماندند. زمزمه‌هایی به گوش می‌رسد که نشان می‌دهد آنها علاوه بر سوریه و عراق، در یمن نیز به دنبال تغییر موضع خود هستند. در همین راستا، برخی رسانه‌ها اعلام کردند که بر اساس اسناد به دست آمده از ایمیل‌های هک‌شده «یوسف العتیبه» سفیر امارات در واشنگتن، «محمد بن سلمان» ولیعهد سعودی در جریان دیدار با برخی مقامات آمریکایی نسبت به خروج ریاض از جنگ ابراز تمایل کرده است.

بحران مالی

حمایت‌های مالی گسترده سران سعودی از گروه‌های تروریستی– تکفیری در سوریه و عراق و همچنین هزینه‌های جنگی آنها در یمن طی سال‌های گذشته برای عربستان سعودی پیامدهای اقتصادی وخیم‌ی نیز به دنبال داشته است. به دنبال صرف همین هزینه‌های هنگفت بوده است که سعودی‌ها طی چند سال اخیر با کسری بودجه بی‌سابقه‌ای مواجه شده‌اند؛ به گونه‌ای که وضعیت اقتصادی آنها تحت‌الشعاع قرار گرفته است. عربستان برای جبران کسری بودجه خود راهکار «ریاضت اقتصادی» را در پیش گرفت و دستمزد کارکنان شرکت‌های دولتی و خصوصی در این کشور را به شدت کاهش داد. سعودی‌ها برای بُز کردن خلأ کسری بودجه همچنین به افزایش مالیات‌ها و افزایش جرمه‌های تخلفات مختلف در کشور متوسل شدند؛ هرچند که چند ماه پیش تعداد کمی از بندهای سیاست ریاضت اقتصادی در عربستان ملغی اعلام شد. عربستان در سال ۲۰۱۵ بی‌سابقه‌ترین رقم کسری بودجه در طول ۱۶ سال اخیر را تجربه کرد، چراکه برای اکتساب عربستان در این سال بیش از ۹۸ میلیارد دلار کسری بودجه ثبت شد. کسری بودجه سعودی‌ها در سال ۲۰۱۶ نیز قریب به ۸۰ میلیارد دلار بود که این رقم، خود ناگامی بزرگی برای اقتصاد عربستان به شمار می‌رود. در سال جاری میلادی نیز ارقام مختلفی در خصوص کسری بودجه عربستان ثبت شده است که بیشترین آنها تاکنون ۵۲ میلیارد دلار بوده است.

بر واضح است که سلسله ناگامی‌های اقتصادی سال‌های گذشته در منطقه خاور میانه به نفع سعودی‌ها نیست. اکنون که پیامدهای داخلی وخیم این سیاستهای نابخردانه آشکار شده، سعودی‌ها به منظور جلوگیری از بدتر شدن اوضاع اقتصادی و به تبع آن ظهور و بروز اعتراضات مردمی، تصمیم گرفته‌اند در سیاست‌های منطقه‌ای خود تجدیدنظر کنند.

سخن پایانی

با گذشت چندین سال از بحران سوریه و توقیفات نیروهای سوری در نبرد با تکفیری‌ها که در واقع به نیابت از حامیانشان با نیروهای مقاومت می‌جنگند، دایره شمول موافقان بقای بشار اسد در قدرت روز به روز گسترده‌تر شده و می‌شود. در این میان، عربستان نیز که به خوبی به پیامدهای داخلی و خارجی اقدامات مخرب خود در منطقه و به ویژه در سوریه پی برده است، تلاش می‌کند تا با تلاقی که در آن گرفتار شده نجات پیدا کند؛ هرچند که باید منتظر ماند و دید که آیا تغییر مواضع ریاض در قبال سوریه و دیگر کشورهای منطقه تنها در حد حرف و کلام است و یا در عرصه عمل نیز خاندان سعودی شجاعت سر دادن فریاد ندامت و پشیمانی را دارند؟

منبع: فارس